

Олена ЛУКАЧУК

ЛИТОВСЬКИЙ ЧИННИК У ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЕКТАХ УКРАЇНИ (1991–2013)

Інтенсивність литовсько-українського діалогу в питаннях євроінтеграції спричинена геополітичним розташування обох держав, співробітництвом у межах Балто-Чорноморської осі, прагненнями українців використати литовський досвід, зокрема в частині сприяння провідних держав Європи, фахових консультацій щодо досягнення критеріїв членства в ЄС і НАТО. Пошук шляхів забезпечення енергетичної безпеки змушував українців звернути увагу на досвід литовців у вирішенні проблем паливно-енергетичного комплексу, врегулюванні відносин з Російською Федерацією, залученні до діалогу Республіки Польщі. ЗМІ після вступу Литви до ЄС почали популяризувати її політичний імідж “неофіційного адвоката України у справах євроінтеграції”, який публічно лобювали президенти Литовської Республіки та позитивно сприймають українці в контексті змін у статусі від пострадянської країни до європейської.

Ключові слова: дипломатія, європейська інтеграція, зовнішня політика, Литовська Республіка, Україна.

В умовах вирішення євроінтеграційної долі України в 2013 році позиція офіційного Вільнюса, що формувалася з 90-х років ХХ ст., була одним із ключових важелів впливу на українську громадськість за посередництвом засобів масової інформації (ЗМІ). У пошуку власного місця у світовій системі міжнародних відносин образ країни, що йде на крок попереду, досить влучно розкрив місце литовського чинника як комплексу зовнішньополітичних ініціатив Литви у бік різновекторних орієнтацій України. Поглиблення литовсько-українських взаємин прогресувало від обміну міркуваннями громадсько-політичних лідерів обох країн щодо “безхмарного життя в Європі” до реалізації та впровадження у державі європейських стандартів.

Після проголошення незалежності України, Литви та інших країн із грифом “РСР” (радянська соціалістична республіка) питання демократичного розвитку держави зійшли з порядку денного громадського обговорення. На їх місці опинилися дискусії про пошук геополітичних орієнтирів, спрямованих на зміцнення дипломатичної діяльності молодих держав.

Широка пропаганда ідей “об’єднання Європи” і перспектив комфортного перебування в цьому регіоні заповнили зовнішньополітичні уподобання лідерів країн ек-СРСР, частково перетворившись на штучний міф “покращення життя вже сьогодні(?)”¹.

¹ Балда Т. Європейський вибір України крізь призму української та діаспорної публіцистики / Т. Балда // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – Львів, 2009. – Вип. 32. – С. 65.

Інституційне оформлення Європейського Союзу сприяло прагненням не лише контактувати із представниками європейської спільноти, сформувавши окремий напрям пострадянської громадської дипломатії, а й стати у перспективі офіційними членами ЄС².

Така євроцентрична ідея об'єднання не стала винятком для геополітичних задумів України і Литви³. Литовська Республіка була для української громадськості моделлю демократичних перетворень, досить успішно реалізованою на початку 90-х років ХХ ст., тому вигідний досвід співпраці у галузі внутрішньої політики сприяв його застосуванню і в зовнішній. Найбільш популярною темою українських ЗМІ можна назвати побудову зовнішньополітичного вектора України із лозунгом вже не політичних, а соціально-економічних перетворень у державі.

Доступним і поширеним серед громадськості джерелом ознайомлення із євроінтеграційними аспектами литовсько-українського співробітництва є публікації в пресі, інтернет-виданнях та інформаційних порталах. У 1990-х роках на шпальтах газет фігурує образ Литви, як пострадянської країни, що прагне позбутись втручань зі сторони Російської Федерації в зовнішньополітичну доктрину держави та самостійно утвердитися на світовій арені⁴. Однак вже на початку ХХІ ст. вітчизняні видання афішують стратегічні завдання Литовської Республіки щодо курсу на інтеграцію в Європейське співтовариство та результати їх реалізації, а також заклики до українців щодо використання досвіду Литви на практиці та спільної участі в економічному поступі країн Балтійського регіону⁵.

Розробники стратегії зовнішньої політики України розглядали литовський чинник як один із критеріїв успішної реалізації реформ, спрямованих у бік зближення зі структурами євро регіонів⁶. Особливості практичного застосування останнього відрізнялися до вступу Литовської Республіки в ЄС і НАТО євроінтеграційними прагненнями та ініціативами представників обох країн у пошуку взаємовигідного формату об'єднання. Після підписання угод про приєднання – пошуком шляхів залучення України до участі в проєктах, пов'язаних зі співпрацею у моделі Литва – ЄС – ініціативи Східного партнерства. Загалом вплив литовського чинника на євроінтеграційні проєкти України

² *Сухорольський П.* Поняття та сутність громадської дипломатії / П. Сухорольський, І. Місюк // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ, 2011. – № 1 (75). – Січень–лютий. – С. 179.

³ Політологія посткомунізму: Політичний аналіз посткомуністичних суспільств / В. Полохало, Є. Бистрицький, С. Макеєв, О. Дергачов. – Київ, 1995. – 368 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/polpost/r4a2.htm>.

⁴ *Макаров А.* Старая добрая советская заграница / А. Макаров // Зеркало недели. – 1996. – 28 сентября – 4 октября; *Кульчицький С.* Довіритись народу / С. Кульчицький // Дзеркало тижня. – 2001. – 1–7 грудня; *Пострадянська Європа* // Львівська газета. – 2008. – 19 вересня.

⁵ *Квітка В.* 13-та весна литовської свободи / В. Квітка // Тижневик 2000. – 2004. – 19–25 березня; *Жлуктенко В.* Адамкус повертається: спадкоємність і ризики литовської політики / В. Жлуктенко // День. – 2004. – 30 червня; *Зарубінський О.* Перспективи Балто-Чорноморського співробітництва / О. Зарубінський, В. Чорний // Дзеркало тижня. – 2005. – 5–11 березня; *Жлуктенко В.* Мерія в Інтернеті / В. Жлуктенко // День. – 2005. – 14 травня; *Силіна Т.* Ми розійшлися як у морі кораблі? / Т. Силіна // Дзеркало тижня. – 2008. – 28 червня – 4 липня.

⁶ *Лис В.* Як Литва може посприяти нам у євроінтеграції? / В. Лис // Волинь. Незалежна громадсько-політична газета. – 2004. – 27 квітня.

варто розглядати як сукупність цих двох етапів, переломним моментом в яких став 2004 рік, апогеєм розвитку – поки що 2013 рік.

До 2004 р. поняття “інтеграції до структур Євросоюзу” здавалося більшості українців достатньо віддаленою, хоч і заманливою перспективою, зумовленою чинниками соціально-економічного спрямування⁷. Географічне розташування і непристосованість до автономного функціонування економіки не дозволили Україні, за прикладом країн Балтії, відмовитись від співпраці зі Співдружністю Незалежних Держав (СНД) – оновленим координатором господарювання на пострадянському просторі⁸. Водночас контакти з країнами Балто-Чорноморського регіону почали розвиватись динамічніше⁹. З другої половини 1990-х років їх розглядають як вигідну і перспективну альтернативу інтеграційного об’єднання, більш прийнятної у середовищі дипломатів східноєвропейських країн¹⁰.

Ідея євроінтеграції за посередництвом Литви не була популярною серед української громадськості після розпаду Радянського Союзу, оскільки обидві країни прагнули самостійно презентувати себе на європейському просторі та заручитись “особливою” прихильністю найбільш впливових країн Західної Європи. Однак поодинокі думки з цього приводу висловлювали у середовищі тогочасної політичної еліти України і вони, як бачимо, не втратили своєї актуальності до сьогодні.

Під час візиту української делегації в Литву у січні 1992 р. громадсько-політичний діяч Д. Павличко заявив, що членство в СНД для України – лише тимчасовий крок на шляху до самостійного входження в Європейське співтовариство, а його колега І. Драч запропонував у майбутньому створити Балтійсько-Чорноморське співтовариство¹¹. Подібні заяви свідчили про можливість відродження відомого ще з 20-х років ХХ ст. союзу держав Балтійського і Чорного моря¹², який би зміг зайняти окрему нішу на геополітичній карті світу оновленої Європи.

90-ті роки ХХ ст. зорієтували зовнішню політику обох країн до створення регіональних об’єднань, які надавали сприятливі умови пошуку універсальних моделей соціально-економічного розвитку малих держав і можливість отримати статус місцевого лідера. До цієї геополітичної тактики звернулися у 1992 р. держави Балтійського і Чорного морів, створивши відповідно Раду держав Балтійського моря (РДБМ)¹³ і

⁷ Попеску І. Актуальные проблемы развития внешнеполитических приоритетов Украины / И. Попеску // Персонал. – 2004. – № 6 – С. 13.

⁸ Фах: “На Вас чекають труднощі ще більш відчутніші, ніж ті, з якими зустрілася НДР” // Ратуша. – 1991. – 1–2 листопада.

⁹ Бразаускас А. Пять лет президента. События, воспоминания, мысли / А. Бразаускас; пер. с лит. Л. Палмайтиса. – Москва, 2002. – С. 496.

¹⁰ Короба Н. Місце України у формуванні Балто-Чорноморського регіону: від ідеї до реального співробітництва / Н. Короба // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Географія. – Київ, 2007. – Вип. 54. – С. 57.

¹¹ Фах: Політика // Ратуша. – 1992. – 16 січня.

¹² Надтока О. Балто-Чорноморський союз: історична ретроспектива і політична перспектива / О. Надтока // Наукові записки НаУКМА. Гуманітарні науки. – Київ, 2003. – Т. 22. – Ч. 1. – С. 148–157.

¹³ Council of the Baltic Sea States [Page of the Official Site]. – Mode of access to resource: <http://www.cbss.org/>.

Чорноморське економічне співробітництво (з 1998 р. Організацію Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС)¹⁴. Ці інституції ставили за мету сприяти обмеженню впливів Російської Федерації на посткомуністичні держави, інтеграції учасниць до ЄС та відновленню Балто-Чорноморської “осі”, спрямованої на отримання країнами Центрально-Східної Європи привілейованого становища із приставкою “євро”.

Місце України в ініціативах цих об’єднань зводилося до участі у формуванні регіональних енергетичних та інфраструктурних проєктів, таких як: кільцева автострада навколо Чорного моря¹⁵, спільний енергетичний ринок держав Чорного моря¹⁶, проведення тактичних військових навчань¹⁷, розвиток співпраці у форматі “Північ – Південь”¹⁸ тощо. Особливою взаємовигідною ідеєю, яка б дозволила українцям зайняти певні лідерські позиції у регіоні, не було озвучено серед членів обох інституцій. Однак присутність українського “духу” чи навіть “колериту” за столом переговорів молодих європейських дипломатів допомагала Україні тривалий час зберігати курс на Європу як один із найбільш перспективних векторів зовнішньої політики.

Пасивна за результатами співпраці з цими інституціями та відкритість українців до перемовин щодо участі в проєктах зумовили появу доброзичливого образу країни, яка прагне подолати особисте кризове становище в світовій спільноті, однак ще не до кінця зрозумівши алгоритм необхідних для цього дій та реформ¹⁹. Така не зовсім традиційна для пострадянського світу позиція дозволила президентам Литовської Республіки зніщувати необхідність вступу України в ЄС та НАТО²⁰, а українцям включити до аргументів підтримки єврокампанії серед широкого загалу публічну “опіку” литовців²¹.

¹⁴ Organization of Black Sea Economic Cooperation [Page of the Official Site]. – Mode of access to resource: <http://www.bsec-organization.org/>.

¹⁵ *Смирнов І.* Транспортна логістика / І. Смирнов, Т. Косарева. – Київ, 2008. – С. 42; 46–47.

¹⁶ *Корсунський С.* Енергетична політика України: європейський вибір / С. Корсунський // Політика і час. – 2006. – № 11. – С. 11–13; *Срьоменко А.* Енергоінвестори чекають на стабільність / А. Срьоменко // Дзеркало тижня. – 2007. – 7–13 квітня.

¹⁷ Питання узгодження дій в ході проведення операції з підтримки миру відпрацьовуватимуть українські, польські, канадські та литовські військові в ході тактичного навчання ротного рівня “Кленова арка – 2003”, що проходить у Литві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/index.php/index.php?lang=ua&part=news&sub=read&id=2146>; Українські військовослужбовці братимуть участь у багатонаціональному тактичному навчанні “Maple Arch” у Литовській Республіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=50821085.

¹⁸ Борис Тарасюк виступив на засіданні Ради держав Балтійського моря на рівні глав зовнішньополітичних відомств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/boris_tarasyuk_vistupiv_na_zasidanni_radi_dergav_baltiyskogo_morya_na_rivni_glav_zovnishnopolitichnih_vidomstv_10550.

¹⁹ *Базів В.* Ініціатива Президента України в контексті європейської політичної моди / В. Базів // Голос України. – 2003. – 14 лютого.

²⁰ *Бондаренко В.* Президент Литви Валдас Адамкус: “Україна – європейська держава” / В. Бондаренко // Дзеркало тижня. – 2004. – 17 грудня.

²¹ *Силіна Т.* Балтійський рецепт / Т. Силіна // Дзеркало тижня. – 2004. – 9 січня; *Бик Т.* Довгий шлях до ЄС / Т. Бик // Львівська газета. – 2005. – 27 січня.

Переломним моментом у міждержавному діалозі став 2004 рік. Тоді литовські політики досягнули основної зовнішньополітичної мети – отримали членство в Євросоюзі, а в Україні відбулася “Помаранчева революція” та обрання на пост президента країни Віктора Ющенка, який офіційно проголосив курс на євроінтеграцію. Ці події внесли нові акценти в українсько-литовські відносини²². Вступ до ЄС екс-радянської республіки відкривав Україні не лише широкі перспективи в подальшому, а й деякі важелі впливу на міжнародну ситуацію в особі “неофіційного адвоката України у справах євроінтеграції” – Литовської Республіки.

Одним із найбільш активних прихильників відновлення і поглиблення литовсько-українського діалогу у європитаннях виступив тодішній президент Литовської Республіки В. Адамкус²³. Він постійно заявляв у публічних виступах, що Литва лобюватиме інтереси України в ЄС і прагнув відновити історичну пам’ять про міць і силу Великого князівства Литовського в оновленому форматі ХХІ ст.²⁴. А своїми регулярними візитами отримав, на думку більшості українців, дипломатичне кліше посередника у взаєминах між Україною та ЄС, розділивши його зі своїм польським колегою А. Квасьневським²⁵.

Українська громадськість оцінила ініціативи литовця як потрібні та влучні із лозунгом “Литовська земля під ногами українського президента не горітиме”, не ображаючись на жарти литовців про порівняння Києва із невловимим Джо²⁶, досить делікатно відповіла публікацією із заголовком “У Вас своя інтеграція, а в нас – своя” на першій шпальті газети “Дзеркало тижня”²⁷. Полеміка преси, започаткована на початку 2000-х років, була дієвим засобом ознайомлення українців із європейськими нововведеннями пострадянської “Прибалтики”, тому і користувалась популярністю.

Підтримували позицію президента і самі литовці, зокрема під час розмови із доктором габілітованим Шяуляйського університету Геновайте Качюшкенє стало відомо, що “жителі Литви дуже пильно спостерігали за подіями в Україні, а перебування нашого президента в Києві [В. Адамкуса – прим. автора], як посередника-консультанта у виході держави [України – прим. автора] з політичної кризи засвідчило приналежність Вашої країни до сфери зацікавлень литовської зовнішньої політики і навпаки, тому поступово у нас формується ставлення до України як держави не лише з великими амбіціями, а й

²² Лігачова Н. Савік Шустер: “Коли влада стає продюсером, телебачення перестає бути цікавим” / Н. Лігачова // Телекритика. – 2007. – 8 липня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inter.ua/uk/news/2007/07/08/2090>.

²³ Солана, Адамкус і Квасьневський знову в Києві // Львівська газета. – 2004. – 1 грудня; Кшемінський А. Київська місія / А. Кшемінський, М. Островський // День. – 2004. – 24 грудня.

²⁴ Інтерв’ю з Лінасом Бальсісом, 1955 р. н., записане в м. Львові 3 березня 2012 року. – Зберігається в особистому архіві О. Лукачук.

²⁵ Гетьманчук О. Візит посередника / О. Гетьманчук // Дзеркало тижня. Україна. – 2006. – 17 листопада.

²⁶ Шевченко А. Умовляльники. Литва приєднується до Польщі у спробах розв’язати українську кризу / А. Шевченко // Дзеркало тижня. – 2001. – 20 квітня.

²⁷ Гетьманчук О. У Вас своя інтеграція, а в нас – своя / О. Гетьманчук // Дзеркало тижня. Україна. – 2004. – 20 лютого.

з широкими перспективами розвитку”²⁸. Погляд представника академічної спільноти Вільнюса був одним зі свідчень дружнього налаштування литовців до українців, які демонструють свою підтримку і прагнуть розширити міждержавну співпрацю у різних галузях на рівні як офіційних, так і особистих зустрічей.

Така позиція Г. Качюшкенє імпонувала львівським науковцям і вони їй подякували за підтримку запрошенням провести двотижневі курси з вивчення литовської мови для студентів Львівського національного університету імені Івана Франка, а також виступити із доповіддю про євроінтеграційний досвід Литви перед університетською громадою під час днів Шяуляйського університету у Львові²⁹.

Із приходом до влади команди В. Ющенко і черговим розширенням ЄС українська інтеграція в європейський простір, на перший погляд, виглядала більш динамічним процесом. У стані переможної ейфорії тогочасний Президент планував навіть створити Міністерство євроінтеграції³⁰, однак воно так і не виникло в структурі Кабінету Міністрів України. Поступово змінилося ставлення до Литовської Республіки. Українці почали сприймати Литву не лише як євроорієнтир із пострадянського простору, але і як стратегічного партнера у соціально-економічній сфері³¹.

Співпраця Литви і України, що зміцнилася у так званих “трьох Т”: транзит, торгівля і туризм, посилила авторитет литовців у спробах розширення ЄС за рахунок країн Східної Європи, зокрема колишніх радянських республік³². Участь Литовської Республіки у реалізації ініціатив Східного партнерства допомогла їй зміцнити свої позиції в Євросоюзі, а Україні – наблизитися до втілення власної євроінтеграційної стратегії. Однак вигоди української сторони від цього намагалися окреслити не у перспективних проектах дипломатів і фахівців, а на сторінках пресових видань не завжди компетентними в цій галузі журналістами. Останні ж подавали у доступній формі детальну інформацію про цей вектор зовнішньої політики українській громадськості.

Своєрідним аргументом плідної співпраці українських дипломатів із представниками країн Балтії стало повідомлення на сторінках “Львівської газети” про існування гіпотези щодо окреслення функціональних критеріїв балтійських кордонів, за якими окремі території України, а саме – Українське Полісся, Волинь та Львівщину відносять до Прибалтики³³. Отримання частиною території України балтійського статусу надало б доступ до інформації щодо реалізації численних проектів, які прямо чи опосередковано стосуються інтересів нашої держави та хоч би мінімальні важелі

²⁸ Інтерв’ю з Качюшкенє Геновайте, 1959 р. н., записане в м. Львові 24 листопада 2007 року. – Зберігається в особистому архіві О. Лукачук.

²⁹ Підготовка до днів Шяуляйського університету у Львові // Каменяр. – 2007. – Грудень.

³⁰ Бик Т. Довгий шлях до ЄС / Т. Бик // Львівська газета. – 2005. – 22 квітня; Солодкий С. Чи потрібне Україні “євроміністерство”? / С. Солодкий // День. – 2005. – 25 жовтня.

³¹ Солодкий С. Серйозні наміри / С. Солодкий // День. – 2005. – 20 жовтня; Пидлуцкий О. Еврокомиссар Далия Грибаускайте: “Время подготовки к вступлению в ЕС – золотое время для любой страны” / О. Пидлуцкий // Зеркало недели. – 2008. – 15–21 марта.

³² Гетьманчук О. Візит посередника / О. Гетьманчук // Дзеркало тижня. – 2006. – 18–24 листопада; Янковський Б. Громадський інструментарій / Б. Янковський // День. – 2007. – 19 травня.

³³ Через Балтику до Європи // Львівська газета. – 2007. – 30 жовтня.

впливу на пов'язані з ними рішення. Далі кількох статей ця дискусія не розгорнулася, але геополітичні орієнтири України у балтійському контексті широкому загалу таки окреслила. Вони стали актуальними в другій половині 2013 р., коли головувати в Раді ЄС почала Литовська Республіка.

Литва протягом останніх кількох років почала активно брати участь у відкритому діалозі Україна – НАТО³⁴. За її ініціатив та підтримки в Україні відбулося чимало офіційних зустрічей представників держав-членів цієї міжнародної військово-політичної організації, які, певною мірою, наблизили їх до українського суспільства³⁵. Достатньо сильні позиції займає українсько-литовське співробітництво в оборонній галузі. Активно пропагував цю ділянку экс-міністр оборони України А. Гриценко, який започаткував реформування Збройних сил України. Він декілька разів перебував з робочими візитами в Литві.

Однією з важливих угод, підписаних керівником Міністерства оборони України з міністром оборони Литовської Республіки О. Олякасом, стала, для прикладу, угода про скерування українського миротворчого медичного персоналу у складі литовського військового контингенту до Афганістану в 2007 р.³⁶ Це дозволило довести український професіоналізм не словом, а ділом перед Північноатлантичним Альянсом та показати міжнародній спільноті переваги контактів литовських та українських військових лікарів на практиці.

Українські ЗМІ детально висвітлювали заяву экс-президента В. Адамкуса під час зустрічі зі своїм румунським колегою І. Ілієску щодо необхідності підтримки стабільного військово-політичного становища в Україні, від якого залежить стійкість позицій держав Балто-Чорноморського регіону, в забезпеченні яких зацікавлена не лише Литовська Республіка, а й інші країни³⁷. Для широкого загалу це було подано як одна із основних причин входження України у систему безпеки НАТО, інтерпретована литовською стороною. Українські політики використовували підтримку Литви для зміцнення литовсько-українського вектору зовнішньої політики шляхом розширення сфер співробітництва з Балто-Чорноморським регіоном, користуючись можливістю залучення до України дотацій, спрямованих на розвиток єврорегіонів “Неман”, “Буг”, “Карпати”³⁸.

³⁴ *Мирошниченко Е.* Гядиминас Киркилас: “Давайте прорывать информационную блокаду” / Е. Мирошниченко // *Зеркало недели.* – 2005. – 7–13 мая; *Силина Т.* Устами младенца... о НАТО / Т. Силина // *Зеркало недели.* – 2006. – 8–14 июля.

³⁵ *Малиновський О.* Україна – ЄС – НАТО: міфи та реалії / О. Малиновський, М. Михайлов, В. Трюхан // *Дзеркало тижня.* – 2009. – 17–23 жовтня.

³⁶ *Ожйівська Ю.* Литва підтримає морально / Ю. Ожйівська // *Львівська газета.* – 2007. – 14 березня; *Каспрук В.* НАТО і афганські війська наступають на “Талібан” / В. Каспрук // *День.* – 2007. – 27 березня; *Кравченко В.* Возвращение в Афганистан. Нужно ли оно украинскому бизнесу? / В. Кравченко // *Зеркало недели.* – 2007. – 4–10 августа.

³⁷ *Zachareviciene D.* Pirmasis Pezidento V. Adamkaus skrydis ko Rumunija / D. Zachareviciene, J. Vercinkevicius // *Voruta.* – 2005. – 16 gruodis; Литва агитирует Румынию // *День.* – 2006. – 27 мая; *Северін А.* Від мирного вирішення територіального спору виграють і Україна, і Румунія / А. Северін // *Дзеркало тижня.* – 2008. – 20–26 вересня; *Павленко А.* “Секрети” успіху зовнішньої політики Румунії / А. Павленко // *Львівська газета.* – 2006. – 28 лютого.

³⁸ *Лис В.* Як Литва може посприяти нам у євроінтеграції [Електронний ресурс] / В. Лис // *Волинь.* – 2004. – 27 квітня. – Режим доступу: <http://www.volyn.com.ua/?arch=185>

Якщо серед литовців стало аксіомою зміцнення геополітичних позицій держави через публічну опіку над Україною, то українці сприйняли цей східноєвропейський хід на перспективу, як постулат зміцнення особистих євроінтеграційних позицій. Сприяло цьому пострадянське минуле Литви, яке вона успішно пододала, демонстративно про це оголосивши, і подібні стартові можливості України для проходження етапів євроінтеграційного процесу³⁹. У зв'язку з цим українські геополітичні стратеги розглядали Литовську Республіку після 2004 р. як своєрідний комплекс необхідних для реалізації в Україні заходів зближення з європейською спільнотою.

У литовсько-українській співпраці окреме місце відведено територіальній сусідці України Республіці Польщі. Литовський політик Роландас Паксас ще у 2002 р. зазначав у ексклюзивному інтерв'ю українській службі ВВС, що пліднішою буде робота з інтеграції в ЄС і НАТО, якщо діяти втрьох – Литва, Польща, Україна⁴⁰. Станом на 1999–2002 рр. перед українцями відкривалися набагато кращі перспективи вступу до НАТО, ніж у Литви чи Польщі, що було пов'язано з початковою стадією реформування Збройних Сил України (далі ЗСУ), підписанням численних угод щодо співробітництва у військовій галузі з іншими державами, щорічним проведенням успішних оперативно-тактичних навчань. Реорганізація у ЗСУ спровокувала регулярні консультації з литовськими і польськими військовослужбовцями, які також прагнули ознайомитись із досвідом своїх попередників⁴¹.

Однак за досить короткий період часу ситуація змінилася: Литва та Польща стали членами НАТО, а Україна – ні. Обидві держави, як і у випадку з Євросоюзом, задекларували свої позиції “адвокатів України в НАТО”⁴². Неможливо точно визначити кому більше вигідна така позиція литовцям, українцям чи полякам. То ж майбутнє у цього союзу забезпечене ще на багато років у реформуванні військової безпеки країн та зміцненні обороноздатності.

Тодішнє розширення територіальних меж ЄС, до якого увійшла Республіка Польща, зробило нашу країну територіальною сусідкою цього співтовариства, збільшивши кількість дотичних точок у співробітництві Україна – ЄС. Геополітичний трикутник “Польща–Литва–Україна” залишається актуальним і сьогодні. Адже на порядку денному стоїть вирішення спільних для цих країн проблем: енергетичне

³⁹ Гетьманчук А. Кто подставил “летучого Роландаса” / А. Гетьманчук // Зеркало недели. – 2003. – 22–28 ноября; Жлуктенко В. Литва обіцяє стати для України “воротами в Європу” / В. Жлуктенко // День. – 2005. – 20 вересня; Žalys L. Vakarai prausia Ukrainą / L. Žalys // Kau-
no Diena. – 2003. – 22 vasaris.

⁴⁰ Роландас Паксас: “Робота з інтеграції буде пліднішою, якщо діяти втрьох” // День. – 2002. – 30 березня.

⁴¹ Волошин Ю. Альгирдас Бразаускас: “В конце года приступаем к подписанию договора с ЕС” / Ю. Волошин // Зеркало недели. – 2001. – 28 апреля – 4 мая; Борисов Д. Європа для України / Д. Борисов // Львівська газета. – 2004. – 20 грудня; Литвиненко О. Вдивляючись у дзеркало / О. Литвиненко // День. – 2004. – 30 грудня.

⁴² Жлуктенко В. Литва обрала “Чкалова” / В. Жлуктенко // День. – 2001. – 19 січня; Валдас Адамкус: “Литва готова быть адвокатом Украины в процессе вступления в Евросоюз” // Факти. – 2002. – 30 октября; Терлецька Г. Пострадянська Європа / Г. Терлецька // Львівська газета. – 2008. – 19 вересня.

питання та безпека⁴³, налагодження співробітництва в межах Балто-Чорноморського регіону⁴⁴, створення Балто-Чорноморсько-Каспійського співтовариства⁴⁵, які мають вигідно зміцнити їхні позиції на європейському просторі та поглибити співпрацю в економічних питаннях за рахунок вдалого географічного положення⁴⁶.

Посилення українсько-литовського співробітництва у 2000-х роках деякою мірою послабило позиції Російської Федерації як універсального представника пострадянських країн у середовищі європейської спільноти⁴⁷. Однак залежність Литви та України від Росії ще є відчутною, адже зміна одного геополітичного простору на інший є дуже складним, суперечливим і тривалим процесом. Найбільш вираженим є підпорядкування енергетичних систем обох країн російським енергоносіям⁴⁸. Провідні економісти та урядовці Російської Федерації почали активні переговори з Німеччиною щодо будівництва газопроводу по дну Балтійського моря, маршрут якого, на основі розробленого плану, має оминати кордони країн Балтії, Польщі та України – це проєкт так званого “Північноєвропейського газопроводу”⁴⁹.

Цей енергетично-стратегічний маневр російських фахівців продемонстрував їхню реакцію на пошуки української та литовської сторін альтернативних шляхів вирішення проблеми паливно-енергетичного комплексу⁵⁰. Для прикладу, литовські

⁴³ *Сирук М.* Краковський енергетический саммит: попытка участников диверсифицировать поставки энергоносителей / М. Сирук // *День*. – 1999. – 12 березня; *Власюк Н.* Литовский опыт поможет Украине в энергосбережении / Н. Власюк // *День*. – 2004. – 30 июня; *Логинов Я.* Президенти договаривались о каспийской нефти / Я. Логинов // *Зеркало недели*. – 2007. – 19–25 мая; Київ хоче співробітничати з Вільнюсом в енергетиці і торгівлі // *Голос України*. – 2007. – 15 серпня; *Сирук М.* Транзитний “вузол” енергоресурсів / М. Сирук // *День*. – 2008. – 8 листопада; *Єрмоєнко А.* Чорноморсько-Каспійський регіон і європейська енергетична безпека / А. Єрмоєнко // *Дзеркало тижня*. – 2008. – 15–21 листопада.

⁴⁴ *Зарубінський О.* Перспективи Балто-Чорноморського співробітництва / О. Зарубінський, В. Чорний // *Дзеркало тижня*. – 2005. – 5–11 берзня; Кавун О. Інтеграція починається з регіонів / О. Кавун // *Голос України*. – 2005. – 9 грудня; Готується проєкт співробітництва країн Чорноморського басейну з ЄС // *Голос України*. – 2007. – 28 лютого.

⁴⁵ *Логинов Я.* Президенти договаривались о каспийской нефти / Я. Логинов // *Зеркало недели*. – 2007. – 19–25 мая; *Королюк В.* Спільна історія стимулює спільне майбутнє / В. Королюк // *Голос України*. – 2008. – 18 березня; *Єрмоєнко А.* Від Каспію до Балтики – енерготранзитне співтовариство / А. Єрмоєнко // *Дзеркало тижня*. – 2008. – 24–30 травня.

⁴⁶ Нині коло друзів України значно ширше, ніж торік // *Львівська газета*. – 2005. – 22 квітня.

⁴⁷ *Горбулін В.* Великий сусід визначився. Що Україні робити далі? / В. Горбулін, О. Литвиненко // *Дзеркало тижня*. – 2009. – 19–25 вересня.

⁴⁸ *Бондарчук В.* “З росіянами треба домовлятися” / В. Бондарчук // *Львівська газета*. – 2005. – 18 травня; Неподдельный страх перед Москвой // *Еженедельник 2000*. – 2006. – 22–28 декабля; Балтійські країни досі побоюються “великого сусіду” // *День*. – 2007. – 12 травня.

⁴⁹ *Приходько О.* Північноєвропейський газопровід: а Швеція проти! / О. Приходько // *Дзеркало тижня*. – 2006. – 9–15 вересня; *Логинов Я.* Шукай Nord Stream на осі Москва-Берлін / Я. Логинов // *Дзеркало тижня*. – 2009. – 12–18 грудня.

⁵⁰ *Колесников М.* Литва обурена планами Росії / М. Колесников // *День*. – 2004. – 27 лютого; *Логинов Я.* Балтика під загрозою / Я. Логинов // *Дзеркало тижня*. – 2007. – 17–23 лютого; *Логинов Я.* Газопровід якого не хочуть / Я. Логинов // *Дзеркало тижня*. – 2008. – 15–21 березня; *Сирук М.* Транзитний “вузол” енергоресурсів / М. Сирук // *День*. – 2008. – 8 листопада.

представники окреслили газовий конфлікт між Москвою та Києвом у 2008 р. як комерційну суперечку з політичним підтекстом та порадили українцям “не драгувати Росію” й запропонувати вирішення проблеми через взаємовигідний компроміс⁵¹.

Однак вирішення газових питань у російсько-українському діалозі пов’язане не зі світовою ситуацією на нафтогазовому ринку, а з політичними фігурами, які підписують ту чи іншу угоду про ціни на поставки газу в Україну⁵². Експерти обох країн розуміють, що не зможуть автономно функціонувати один без одного ще принаймні кілька десятків років точно, адже на побудову різних транзитних шляхів піде не одне десятиліття. Це своєю чергою засвідчило розуміння керівництва пострадянських країн, як Литви, так і України, залежності від впливу Російської Федерації, з якою треба було рахуватися в умовах загострення світової енергетичної кризи того часу. Тому політика компромісу в той час була справді найбільш дієвою, хоч і не довготривалою.

Євроінтеграційний аспект українсько-литовської співпраці широко пропагували філії Центру студій європейської інтеграції Литовської Республіки, засновані у Донецьку і Львові. Їх мета – сприяти більш тісній співпраці між Україною та європейською спільнотою, включно з Литвою, зміцнення громадянського суспільства України та полегшення євроінтеграційних процесів України в ЄС⁵³. Співробітники Центру регулярно організовують різноманітні наукові форуми, присвячені ознайомленню української спільноти з євроінтеграційним досвідом Литви⁵⁴.

Особистісний фактор у використанні литовського чинника в євроінтеграційних проектах України відіграв достатньо важливу роль як інформаційну, так і пропагандативну⁵⁵. Тісні контакти зав’язалися під час президенства А. Бразаускаса, В. Адамкуса, Д. Грібаускайте з Л. Кучмою, В. Ющенком та В. Януковичем, які розвивали їх на вищому державному міжособистісному рівні, пов’язаному із наближенням Литовської Республіки до євроінтеграційних структур, а України – до безпосереднього сусідства з ЄС⁵⁶. Сюжети про українсько-литовські відносини у форматі взаємного лобіювання глав держав досить

⁵¹ *Онишків Ю.* Глава МЗС Литви Вігаудас Ушацкас: “Комерційна суперечка між Україною та Росією має явний політичний підтекст” / Ю. Онишків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/105309.html>.

⁵² *Притчин С.* Зависимость независимых / С. Притчин // Національна безпека і оборона. – 2008. – № 8. – С. 42–44.

⁵³ Громадська організація Центр студій європейської інтеграції. Литовська Республіка: рекламний буклет. – Вільнюс, 2007. – 6 с.

⁵⁴ Діяльність Центру студій європейської інтеграції Литовської Республіки. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eisc.lt/ua>.

⁵⁵ *Вікуліна Н.* Президент Литви Валдас Адамкус: “У співробітництві з Україною – багато нерозкритих можливостей” / Н. Вікуліна // День. – 1998. – 5 листопада; Литва за асоціацію України в ЄС // День. – 2000. – 15 червня; *Каленюк А.* Ассамблированная дружба / А. Каленюк // Еженедельник 2000. – 2003. – 24–30 января; *Олійник М.* Зовнішня санація і внутрішня воля / М. Олійник // День. – 2004. – 27 листопада; Важко сказати чи буде Україна нашим союзником // День. – 2007. – 19 листопада; *Viceprezidentas D. Cheney:* “Ukraina turi teisę gyventi nebijodama invazijos” / D. Viceprezidentas // Lietuvos Rytas. – 2004. – 11 lapkritis.

⁵⁶ *Костянтин Масик:* Нам потрібен Мойсей, пустеля в Україні вже є // День. – 1999. – 4 червня.

детально висвітлювали офіційні українські ЗМІ для поповнення відомостей про формування оновленої моделі зовнішньополітичних зносин України за зразком Литви.

Публікації про доброзичливе ставлення литовців до євроінтеграційних прагнень українців та ознайомлення українського суспільства з позитивною динамікою долання євростандартів, прийнятих для асоційованого, а згодом офіційного членства у Євросоюзі, країнами Балтії сприяла формуванню власного інтеграційного шляху України та його популяризації серед широкого загалу. Цьому допомогли пропозиції литовських політиків, які постійно наголошували, що Литва буде залишатися постійно діючим мостом вигідного співробітництва з країнами Євросоюзу за будь-яких умов⁵⁷. Результати пресової полеміки засвідчують роль Литви як рупору євроінтеграційного шляху України в умовах формування пострадянського суспільства та дії проектів по розширенню ЄС на Схід⁵⁸.

Частково євро-популяризацію за прикладом Литви почали використовувати і українські політики та дипломати, акцентуючи увагу не лише на всенародній згоді реформувати державу і наблизитись до Європи, але й на організації дієвої політики з приводу цього. Вдало підмітив цю тенденцію экс-президент України Л. Кучма у своїх спогадах: "...після здобуття незалежності вони [народи Балтії] одразу ж стали проводити чітку економічну, внутрішню і зовнішню політику відповідно до заздалегідь визначених національних інтересів і цілей, внаслідок чого домоглися помітного просування в Європу і стали першими країнами на території колишнього СРСР, де почалося істотне економічне зростання"⁵⁹. Розширення галузей українсько-литовського співробітництва, а точніше його формування під час президенства Л. Кучми заклало підвалини тісних взаємозв'язків між країнами і саме він був їх ініціатором⁶⁰.

Протягом 2005–2012 рр. відбувався обмін робочими візитами президентів обох країн, під час яких обговорювали європейський напрям зовнішньої політики України і роль у ньому литовського чинника. У червні 2005 р. тодішній литовський президент В. Адамкус взяв участь у Міжнародному інвестиційному форумі "Позачерговий стіл, присвячений Україні"⁶¹, в грудні – у форумі Спільноти Демократичного вибору, під час яких офіційно проголосив про підтримку євроінтеграційних ініціатив українських політиків⁶².

⁵⁷ Вікуліна Н. Президент Литви Валдас Адамкус: "У співробітництві з Україною – багато нерозкритих можливостей" / Н. Вікуліна // День. – 1998. – 5 листопада; Литовський варіант стимулював Кінаха до визначеності // День. – 2001. – 1 вересня; Альгирдас Бразаускас: домашнее задание за Украину не сделает никто // Зеркало недели. – 2006. – 18–24 марта; Гетьманчук О. Візит посередника / О. Гетьманчук // Дзеркало тижня. – 2006. – 18–24 листопада; Логінов Я. Президенти домовлялися про каспійську нафту / Я. Логінов // Дзеркало тижня. – 2007. – 19–25 травня.

⁵⁸ LR usienio reikal ministro Antano Valionio kalba Piaurils Atlanto taryboje // Voruta. – 2004. – 2 sausis; Ukraina ir Vokietija pritarė siūlymui sudaryti bendradarbiavimo su ES // Lietuvos Pytas. – 2005. – 16 birzelis; Ukraina vėl atsidūrė kryžkelėje // Kauno Diena. – 2007. – 4 kovas.

⁵⁹ Кучма Л. Про найголовніше / Л. Кучма. – Київ, 1999. – С. 14.

⁶⁰ Л. Кучма и Президент Литвы В. Адамкус заложили новую форму отношений [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://news.liga.net/news/old/178997-l-kuchma-i-prezident-litvy-v-adamkus-zalozhili-novuyu-formu-otnosheniy.htm>.

⁶¹ Жлуктенко В. Литовський приклад / В. Жлуктенко // День. – 2005. – 29 листопада.

⁶² Хроніка політичного діалогу між Україною та Литовською Республікою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/Lithuania/ua/7698.htm>.

У травні 2006 р. діючий глава держави В. Ющенко окреслив власну думку щодо співпраці Україна – Прибалтика та її поглибленні у сфері євроінтеграції України під час міжнародної конференції “Спільне бачення спільного сусідства”, що проходила у Вільносі.

Результатом цих візитів стало підписання Спільної Декларації Президентів України та Литовської Республіки 14 листопада 2006 р., в якій співробітництво між країнами було окреслене “динамічним та тісним партнерством”⁶³. Цей документ був доповнений 12 травня 2008 р. ще однією Декларацією глав держав, яка офіційно зафіксувала, що відносини між державами набули рівня стратегічного партнерства та окреслила основні галузі міждержавної співпраці практично в усіх сферах суспільно-політичного, економічного та культурного життя обох країн⁶⁴. Стрімкий розвиток контактів свідчив про потреби литовців та українців у вигідній моделі взаємин, яку б підтримували і структури Євросоюзу.

Жвавим був політичний діалог між новим Президентом Литовської Республіки Далею Грібаускайте та Віктором Ющенком, які детально визначили вигідні напрями співпраці у пунктах Дорожньої карти розвитку стратегічного партнерства між країнами на 2009–2010 рр., укладеної з метою розширення сфер співпраці та їх поглиблення в подальшому. Геополітичні цілі держав займають у ній окреме місце. Зокрема В. Ющенко офіційно подякував главі Литовської Республіки за допомогу: “Завдяки Вашій підтримці – наших друзів у ЄС – ми можемо оцінювати динаміку цих відносин за останні роки як виключно позитивну”⁶⁵. На це Д. Грібаускайте відповіла: “Ми допоможемо як країна, яка п’ять років тому вступила до Євросоюзу, – поділимося досвідом і переговорів, і реформ, і підготовки всієї країни до випробувань бути членом ЄС, що є більш дієвим процесом, який допомагає розвивати країну, захищає права людини, поглиблює демократичні процеси”⁶⁶. Це засвідчує, що Литва і надалі прагне дотримуватися політичного іміджу адвоката України у відносинах зі структурами ЄС, що є однією зі складових її геополітичної стратегії. А Україна це також вміло використовує під час різних дипломатичних та урядових заходів.

Співпраця Президента України В. Януковича з Д. Грібаускайте також була обумовлена євроінтеграційними сюжетами, пов’язаними із підписанням документів щодо оновлення започаткованого раніше діалогу. В. Янукович продовжив традицію президентів України і подякував Литві за підтримку євроінтеграційних прагнень України⁶⁷. Однак загострення політичної ситуації в Україні спровокувало засудження країнами ЄС в особі Литовської Республіки невиконання критеріїв правового поля

⁶³ Спільна Декларація Президента України В. Ющенка та Президента Литовської Республіки В. Адамкуса від 14 листопада 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/lithuania/ua/7700.htm>.

⁶⁴ Спільна Декларація Президента України В. Ющенка та Президента Литовської Республіки В. Адамкуса від 12 травня 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/lithuania/ua/9487.htm>.

⁶⁵ Відбулася зустріч президентів України та Литви // Резонанс. – 2009. – 29 листопада.

⁶⁶ *Кравченко В.* Антикризовий президент / В. Кравченко // Дзеркало тижня. – 2009. – 22–29 травня; Відбулася зустріч президентів України та Литви // Резонанс. – 2009. – 29 листопада.

⁶⁷ Віктор Янукович відчуває підтримку Литви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/news/14339296.html>.

Євросоюзу і можливості відкладення підписання угоди про асоційоване членство в ЄС, яке було заплановано на другу половину 2013 р.⁶⁸

Апогеєм перемовин обох президентів та поглибленням сфер співробітництва між урядовими, юридичними та фізичними особами став 2013 рік. Якщо до цього часу українська громадськість назагал не знала про Литву та її президента, то у 2013 р. про цю країну знають усі, хто хоча б раз дивився випуск новин на телебаченні чи читав тижневу газету. Даля Грібаускайте навіть стала популярнішою жінкою-політиком, ніж Ангела Меркель в українському соціумі, а більшість аполітичних людей почали її чітко вирізняти по національній приналежності “литовка”⁶⁹.

Прагнення литовців посприяти підписанню угод про асоціацію у Вільнюсі були чіткими і зрозумілими⁷⁰. У першій половині минулого року відбувалися регулярні візити литовських та українських політиків в Україну та Литовську Республіку відповідно⁷¹. Питання асоційованого членства в ЄС стало частиною публічного та медійного життя українців, адже давало ширші можливості впливів у світі та покращення побуту населення омріяними вже кілька років євростандартами⁷².

Із 1 липня 2013 р. Литовська Республіка головує в Раді Європейського Союзу, одним із основних її завдань за цей час було підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Вона відповідала за цю ділянку програми Східного партнерства, тому проведення заходів щодо визначення зовнішньополітичних векторів української дипломатії за участю литовців стало звичним для українського соціуму⁷³.

У Києві та Львові проходили презентації ілюстрованого видання “Литва: історія успішного вибору” за участю віце-спікера Сейму Литовської Республіки Пятраса Ауштрявічюса, який пояснював проблеми литовців у процесі входження до ЄС і закликав українців їх також успішно здолати задля майбутнього добробуту держави⁷⁴. Гості заходів цікавились повсякденним життям литовців, змінами після вступу до ЄС, а також особливостями підтримки нових членів організації на перших стадіях

⁶⁸ *Стецюра Р.* Грібаускайте передала Януковичу неприємне послання від Євросоюзу / Р. Стецюра [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epochtimes.com.ua/ukraine/politics/gribauskayte-peredala-yanukovichu-nerpriemne-poslannya-vid-evrosoyuzu-100094.html>.

⁶⁹ Литовський президент отримала політичного Оскара // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.pravda.com.ua/ukr/news/2013/05/10/6989586/?attempt=1>.

⁷⁰ Литва зупинить дрейф країн Східного партнерства до Митного союзу, – Грібаускайте [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/news/lytva_mozhe_zurynuty_dreyf_krain_shidnogo_partnerstva_do_ms_gribauskayte_22836.html.

⁷¹ *Іваночко Я.* Яка користь від членства в Євросоюзі / Я. Іваночко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/articles/ukraina_23_roky_imituie_protsets_zmin_porehodyty_do_reform_22861.html; Кінець балансування між ЄС і Митним Союзом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/articles/kinets_balansuvannya_mizh_yes_i_mytnym_soyuzom_15388.html.

⁷² У державі відбувається зміна настроїв: все більше українців хочуть в ЄС, – соціологи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/news/u_derzhavi_vidbuvaetsya_zmina_nastroiv_vse_bilshe_ukraintsiv_hochut_v_yes_sotsiology_22615.html.

⁷³ Литва головує в ЄС. Що це означає з перспективи Польщі та України? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/132/Artykul/140892>.

⁷⁴ Литва: історія успішного вибору / [ред. Д. Шукіте]. – Вільнюс, 2013. – 82 с.

вступу. Після відвідин обох презентацій склалося враження, що іншого, окрім європейського, курсу дипломатичних зносин в Україні вже не передбачено, адже як частина історичної Європи, вона має бути в складі ЄС.

З літа 2013 р. топ-новиною став Вільнюський саміт східного партнерства, що мав відбутися 28–29 листопада. Відтоді і почалася “громадська лихоманка” вступу України до ЄС і публічне засудження контактів і перспектив участі в Митному союзі, який також розпочав кампанію на включення держави до його складу⁷⁵. Консультації проводилися з різними фахівцями, було визначено всі процедури підписання відповідних документів і узгодження газових питань⁷⁶. Неофіційно українські та іноземні ЗМІ окреслили ці перемовини дипломатичних лідерів як “боротьбу за Україну” між Євросоюзом та Російською Федерацією⁷⁷.

Своєрідною “репетицією” цього заходу став XIII Міжнародний Ялтинський фінансовий форум (17–21 вересня 2013 р.). Публічна дискусія між В. Януковичем і Д. Грібаускайте щодо ціни на поставки газу та подальшу долю экс-прем’єр-міністра України Ю. Тимошенко не вплинула на одностайне рішення глав держав щодо оцінки Вільнюського саміту як підсумку євроінтеграційних прагнень України та опіки Литовської Республіки⁷⁸. Обидва президенти висловили думки про успішне підписання угоди про асоціацію з ЄС у Вільнюсі⁷⁹.

Міркування про зближення з Євросоюзом за два місяці після зустрічі в Ялті не сходили з порядку денного світової політики, навіть в останній день саміту значна частина українців сподівалася на підписання задекларованого раніше документа, однак цього не сталося. В. Янукович з невідомих і досі причин не втілив у життя задум євростратегії у власній редакції, яку особисто пропагував більше року.

Дводенний саміт ініціативи ЄС “Східне партнерство” у Вільнюсі не виправдав сподівань світової та української громадськості. Оскільки замість афішованого підписання парафованої півтора роки тому угоди про асоціацію з ЄС було підписано не зовсім зрозумілу, однак багатообіцяючу Декларацію, в якій було зазначено про “безпрецедентну громадську підтримку” політичної асоціації та економічної інтеграції України в інституції Євросоюзу⁸⁰.

⁷⁵ Брикса С. Кінець балансування між ЄС та Митним союзом / С. Брикса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/articles/kinets_balansuvannya_mizh_yes_i_mytnym_soyuzom_15388.html.

⁷⁶ Гетьманчук О. Коли Вільнюс – не тільки столиця / О. Гетьманчук // Дзеркало тижня. – 2013. – 19 липня.

⁷⁷ Щоб інтегрувати Україну в Європу треба домовлятися не з владою, а з олігархами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/articles/shchob_integruvaty_ukrainu_v_yevropu_treba_domovlyatysya_ne_z_vladoyu_a_z_oligarhamy_20995.html; Сірук М. Три принципи литовського головування в Раді ЄС / М. Сірук // День. – 2013. – 2 липня.

⁷⁸ Что нового сказал Янукович на форуме в Ялте: пять главных тезисов [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://news.liga.net/news/politics/901488-yanukovich_na_mezhdunarodnom_foyme_v_yalte_pyat_glavnykh_tezisov.htm.

⁷⁹ Лещенко С. Янукович у Ялті: остання зупинка перед Вільнюсом / С. Лещенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/09/22/6998454/>.

⁸⁰ Вільнюський саміт ухвалив декларацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/857549-vilnyuskiy-samit-uhvaliv-deklaratsiyu.html>.

Очікуваних змін так і не сталося, а тому підготовлене до вступу в ЄС українське суспільство висловило свою позицію у досить мирній на початках акції “Євромайдан”. Остання стала прототипом Помаранчевої революції 2004 р., оскільки в її основу теж лягли зовнішньополітичні пріоритети держави, що мали на меті, за посередництвом литовців, змінити документально підтверджений статус пострадянської України на проєвропейський.

Жвавість литовсько-українського міждержавного діалогу пояснюється вигідним геополітичним розташуванням обох країн, наявністю в Литви необхідного для України досвіду вступу до європейської спільноти, співробітництвом в межах Балто-Чорноморського регіону, зміцненням позицій Литви в ЄС і НАТО у рамках територіального розширення східних кордонів Євросоюзу – що і було предметом дослідження у даній розвідці.

Найбільш розвинений і описаний у пресі українсько-литовський політичний діалог на рівні глав держав. Багато публікацій описують співробітництво між країнами за участю третьої сторони. Для Литви та України – це Республіка Польща та Російська Федерація, які впливають на геополітичне партнерство переважно через енергетичні та торговельні аспекти. Водночас в статтях литовських газет, присвячених цій проблемі, за останні три роки простежується тенденція до зменшення подання євроінтеграційних аспектів у контексті російських та польських проблем⁸¹. Це свідчить про формування литовськими журналістами на шпальтах видань осі Литва – Україна, яка почала активно розвиватися і з часом перейде на сторінки української преси.

Українці розглядають ініціативи Литовської Республіки щодо євроінтеграції як перспективні і багатообіцяючі, якихось критичних зауваг представниками українського політикуму публічно висловлено не було, та й подяк чомусь теж. Однак громадськість оцінила прагнення литовців допомогти і підтримати державу, висловивши надію на використання Україною досвіду євроінтеграційного шляху Литви, в заявах і публікаціях різного жанру. Литовський чинник зайняв свою нішу у взаєминах з ЄС, як важіль впливу в наданні економічної та інвестиційної допомоги пострадянським республікам на противагу до опіки Російської Федерації.

Результатом так і не завершеної в 2013 році кампанії щодо підписання Україною угоди про асоціацію з ЄС, яку волею обставин очолили литовці, можна також назвати два офіційні коментарі Президента Литовської Республіки Далі Грібаускайте щодо ситуації, що склалася в грудні 2013 р., на території України: “Я втратила підтримку українського керівництва, але я отримала симпатії українського народу, а це великий успіх...”⁸² та “Щодо українців, то розчаровані українці, а не Європа, думаю Україна обрала шлях в нікуди”⁸³.

⁸¹ Lenkijos Respublikos Seimo Pirmininko pavaduotojo Tomas Nalen kalba balandio 23 d. Seimo įpikilmingame Seimo posidje // Votuta. – 2010. – 6 gegužes; Ukraina pasiklydo reformų labirintuose // Kauno Diena. – 2012. – 12 lapkritis; Ukraina išlieka patraukli ir perspektyvi // Lietuvos Rytas. – 2013. – 6 balandis.

⁸² Prezidentė D. Grybauskaitė toliau smerkia Ukrainos opoziciją [Elektroninis išteklius]. – Galimybė naudotis ištekliais: <http://www.tiesos.lt/index.php/tinklarastis/straipsnis/prezidente-d.-grybauskaite-toliau-smerkia-ukrainos-opozicija>.

⁸³ Prezidentė Dalia Grybauskaitė: “Ukraina pasirinko kelią, kuris veda į niekur“ [Elektroninis išteklius]. – Galimybė naudotis ištekliais: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/prezidente-dalia-grybauskaite-ukraina-pasirinko-ke-lia-kuris-veda-i-niekur-56-388572>.

Однак громадсько-активні українці не змирились із курсом офіційного Києва, адже гаслами розпочатого Євромайдану є “Україна – це Європа!”, “МИ Є!” було публічно висловлено думку більшості про необхідність зміни зовнішньополітичної стратегії держави з 2014 року.

Залучення євроінтеграційного досвіду Литовської Республіки до дипломатичних ініціатив українців, пов’язаних зі вступом до ЄС та НАТО, є обумовленим співробітництвом у межах Балто-Чорноморської осі. Час від часу в середовищі української, а подекуди і світової громадськості постають питання, які вимагають пояснень заповзятливості діючого Президента Далі Грібаускайте та зацікавленості литовців у допомозі Україні обрати свій “шлях в Європу”. Їхня опіка над українцями ґрунтується на кількох факторах конструювання позитивного іміджу країни у великій геополітичній грі, серед яких: стратегія виживання “маленької” держави, боротьба за власний політичний та інформаційний простір, прагнення до регіонального лідерства та спекулювання своїм розташуванням у буферній зоні між Заходом та Росією, формування нової ментальної культури литовців.

Непевні позиції Литовської Республіки на геополітичній карті світу, маневрування між неофіційними статусами де-юре “митниці Євросоюзу” і де-факто “провінції Російської Федерації”, про які час від часу згадують світові лідери, сприяли виникненню в середовищі литовської громадськості ідеї створення ефективного міждержавного механізму з країн Балтії із залученням до співпраці представників Білорусі, України та Калінінградської області на взаємовигідній основі⁸⁴. Найбільшою загрозою для політичної автономії держави, на думку литовців, є перетворення Литви на об’єкт обміну в умовах захисту територіальної цілісності країн Західної Європи під час суперечки між політиками та дипломатами США і РФ. Після глобальної фінансової кризи 2008 р. та українсько-російських газових конфліктів останніх років, діючи Литви з огляду на не зовсім втішний український досвід вирішили укріпити своє місце на мапі світу.

Одним з основних критеріїв діяльності литовських дипломатів є не допустити за жодних обставин можливості переходу країни, що є членом Євросоюзу, в сферу впливу РФ. З огляду на це зовнішня політика Литовської Республіки зорієнтована на формування взаємин різного рівня з державами пострадянського простору, які шукають варіанти регіонального об’єднання заради спільних інтересів. Тож одним зі стратегічних завдань Литовської Республіки є показати себе привабливим орієнтиром у подальшому русі країн до європейської спільноти. Фактично цьому і була присвячена кількарічна політика Далі Грібаускайте, спрямована на зміцнення позицій Литви у східному напрямку існуючої Європейської політики сусідства, головним об’єктом реалізації яких стало переформатування взаємин з Україною до рівня стратегічного партнерства.

У громадській стратегії майбутнього Литовської Республіки на 2015–2065 рр., спрямованій проти залучення її до геополітичних маніпуляцій великих держав, окреме місце відведено співпраці з Україною. Публічність цього задуму продемонстрована гаслом громадських активістів “Сонячна Литва вижене темряву над простором Білорусі, Калінінградської області та України та дозволить їм знайти своє місце під сонцем”⁸⁵,

⁸⁴ Lietuvos ateitis JAV, Rusijos ir ES akimis [Elektroninis ištekliu]. – Galimybė naudotis ištekliais: <http://raimundasbakutis.blogspot.com/2013/11/lietuvos-ateitis-jav-rusijos-ir-es.html>.

⁸⁵ Geopolitinė strategija “Pietryčiai. Darnos juosta“ [Elektroninis ištekliu]. – Galimybė naudotis ištekliais: <http://raimundasbakutis.blogspot.com/2013/08/geopolitine-strategija-pietryciai.html>.

коментарі до якого є зайвими, головне щоб результати стали втішними для українців і литовський чинник в євроінтеграційних проєктах України виправдав себе на практиці.

Елена Лукачук. Литовский фактор в евроинтеграционных проєктах Украины (1991–2013)

Интенсивность литовско-украинского диалога в вопросах евроинтеграции вызвана геополитическим расположением обоих государств, сотрудничеством в рамках Балто-Черноморской оси, стремлениями украинцев использовать литовский опыт, в частности в части содействия ведущих государств Европы, профессиональных консультаций по достижению критериев членства в ЕС и НАТО. Поиск путей обеспечения энергетической безопасности заставлял жителей Украины обратить внимание на опыт литовцев в решении проблем топливно-энергетического комплекса, урегулировании отношений с Российской Федерацией, привлечении к диалогу Республики Польша. СМИ после вступления Литвы в ЕС начали популяризировать ее политический имидж “неофициального адвоката Украины по делам евроинтеграции”, который публично лоббировали президенты Литовской Республики и положительно воспринимают украинцы в контексте изменений в статусе от постсоветской страны к европейской.

Ключевые слова: дипломатия, европейская интеграция, внешняя политика, Литовская Республика, Украина.

Olena Lukachuk. Lithuanian factor in eurointegration projects of Ukraine (1991–2013)

The intensity of the Lithuanian-Ukrainian dialogue on issues of European integration caused by the geopolitical position of both countries, cooperation within the Baltic-Black Sea axis, aspirations of Ukrainians to use the Lithuanian experience, particularly in the promotion of the leading countries in Europe, professional consultations to achieve the criteria for membership in the EU and NATO. Finding ways to ensure energy security Ukrainian forced to pay attention to the experience of Lithuanians in solving the problems of the fuel and energy complex, the normalization of relations with Russia, engaging in a dialogue of the Republic of Poland. Media after Lithuania's accession to the EU started to promote her political image “unofficial advocate of Ukraine on European Integration”, who publicly lobbied the Presidents of the Republic and the Ukrainian positively perceived in the context of changes in the status of the post-communist country to the European.

Key words: diplomacy, European integration, foreign policy, Lithuania, Ukraine.